

RUIMTE ZIEN

Maria Adriaens

IN SAMENWERKING MET DICK VERSTEGEN

Ruimte zien

Eerste druk, 2003

Tweede, herziene uitgave, mei 2017

© Milinda Uitgevers

Alle rechten voorbehouden

Asoka is een imprint van Milinda Uitgevers bv

www.asoka.nl

Boekverzorging: Studio Milinda

Productie: Wilco, Amersfoort

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/
of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever. *No part of this book
may be reproduced in any form by print, microfilm or any
other means without written permission from the publisher.*

ISBN 978 90 5670 365 3 | NUR 739

Dankwoord

Dankbaar draag ik dit tekenboek op aan Frederick Franck, mijn leermeester in het Zen-Zien-Tekenen. En voorts aan elk ander die mij op mijn pelgrimstocht met een potlood in de hand vergezelt. Zonder uitzondering vertegenwoordigen zij, als leraar en tochtgenoot, die ene alomvattende *Leiding*. Hoe meer ik deze *Leiding* ging vertrouwen, des te meer kon ik inzien hoe Zij me tegemoet kwam in mijn ouders, mijn broers en zusters, medezusters, vrienden en bekenden, leraren, cursisten. En niet te vergeten door de inspiratie die tot me kwam via boeken of andere communicatiemiddelen. Er is me zoveel steun en stimulans geschonken, zoveel aandacht, zoveel milde goedheid, vriendschap, wijsheid, schoonheid en ... Ruimte ...

Hoe kan ik ooit alle namen noemen en dankzeggen als ik al diegenen bedanken wil die op een of andere manier in een tekening verschenen? Hoe dank ik het kind dat in het voorbijgaan net nog over de rand van de kinderwagen keek of die ene vlucht spreeuwen waarvan ik deel werd in de lucht? Hoe dank ik al die wuivende grassprietjes, de lichtdoorschenen bladeren, de golven, de zon doorzinderende Stilte van de zee.....

En toch... twee namen: Gerolf T'Hooft en Dick Verstegen, dwaze broeders op de zen-weg.

—*Maria Adriaens*

Inleiding

Ruimte zien is een tekenboek in een dubbele betekenis. In de eerste plaats is het een boek met tekeningen, die elk voor zich een tocht verbeelden naar het onbekende, het verre. We zien een bonenstaak of een kastanjeblad, een fazant of een timmermanswerkplaats, zo voor het grijpen. Wat is er meer nabij dan dergelijke alledaagse dingen? Maar we zien door al deze getekende vormen heen ook het mysterie van de werkelijkheid oplichten.

Want "in het nabije is het verre opgenomen," zegt de jonge schrijfkunstenaar Elisabeth Tonnard* "Terwijl ik namelijk de grassprietjes aanschouw," gaat ze verder, "zie ik ondertussen toch veel meer, verder dan de verste horizon. (...) Door het nabije te ervaren, leert men dit verre kennen. Het nabije ervaren is dus niet het verre afsluiten, integendeel, het nabije is zo ruim dat het het verre omvat. Ik nodig dus liever het verre uit in het nabije dan dat ik alles om mij heen vergeet en naar het verre streef dat daar helemaal niet ligt, dat altijd alleen maar nabijheid is geweest." Het is alsof Maria aan deze woorden in haar tekeningen gestalte geeft. Ze vormen stuk voor stuk een aansporing het 'verre' uit te nodigen in het 'nabije'. Ze laten zien dat het 'nabije' tegelijkertijd het 'verre' is, het oneindige.

Daarom is Maria's boek eveneens een boek met tekens. Tekens, aanwijzingen, vermaningen, zo je wilt, om toch vooral aandachtig te bezien wat ons feitelijk omringt. Niet alleen als teken- of oefenstof, maar als deel van het concreet en actueel bestaande. Want louter met aandacht voor wat er is, laat het geheim van de werkelijkheid zich benaderen. Alleen zo kunnen wij op onze tocht door het eeuwige Nu het *andere* of het *verre* leren kennen, datgene waarvan al het bestaande uitdrukking is, ook wijzelf.

* 'In het oog, in het hart' door Elisabeth Tonnard, verschenen in dagblad *Trouw*, katern 'Letter & Geest', op 02-06-2001.

In die zin vergt het *zien* van de tekeningen in dit boek, aldus Maria, een even grote creativiteit als het tekenen zelf. Ze heeft ook een advies om deze wijze van *zien* te vergemakkelijken. Het beste is de tekeningen in dit boek zo waar te nemen alsof je ze zelf hebt gemaakt, zegt ze. Op die manier worden ze je het meest *eigen* en kun je zelf ervaren wat Zen-Zien-Tekenen voor jou te be-tekenen heeft.

In de rangschikking van de tekeningen en de hoofdstukindeling ligt een levensreis besloten, zoals de aandachtig waarnemende lezer weldra zal opmerken. Het is een echte mensenreis, die begint bij de 'geringe' wonderen van deze aarde: bladeren en bloemen. Hij gaat langs bomen en door bossen, kerken, werkplaatsen, steden en dorpen. Over het platteland, het vrije veld in, de berg op en naar het water. Met de zee en de stille, heldere, transparante ruimte als bestemmingloze bestemming.

Die reis, die Maria voor ons aan het papier heeft toevertrouwd, maken we zonder uitzondering allemaal, ongeacht de vraag of we ons dat bewust zijn of niet. Haar tekeningen kunnen ons helpen te (h)erkennen, hoe onze persoonlijke reis zich ontplooit tot een persoonlijk antwoord op de vraag waar we ons bevinden en wie we werkelijk zijn.

Vlak voor deze nieuwe uitgave van *Ruimte Zien* is de overdracht tot stand gekomen van Maria's enorme verzameling van meer dan tienduizend tekeningen aan het Nederlands boeddhistisch Archief (NBA). Ze is daar erg blij mee, omdat hiermee ook het behoud van erfgoed van Frederick Franck veilig kan worden gesteld. De totstandkoming van de Stichting Zen Zien Tekenen, waarmee het NBA zal samenwerken, draagt daartoe bij.

Door de overdracht aan het NBA laat Maria al haar tekeningen weer door haar handen gaan. En nu pas begrijpt ze het vermaan van haar grote leermeester Frederick Franck dat je je tekeningen moet terugzien. Dat daar een tijd voor is. 'Nu zie ik ze pas', zegt Maria. 'Nu snap ik het pas. Ik zie het proces waar ik doorheen gegaan ben, de worsteling.' Met een traan zegt ze nu: 'ik heb het zo graag gedaan. Dat dit uit mijn handen gekomen is.... Die enorme variatie van het leven, dat ik nu herken als een hoorn van overvloed'.

Dat proces begon in de jaren '70 van de vorige eeuw o.l.v. haar leraar Frederick Franck (1909-2006) de grondlegger van het Zen Zien Tekenen. Franck, geboren in Maastricht, werkte drie jaar samen met Albert Schweitzer en ontving in de VS een eredoctoraat in Schone Kunsten. Tussen 1962 en 1965 was hij de 'hoftekenaar' van het Tweede Vaticaans Concilie.

Vanaf 1945 woonde hij vlakbij New York waar hij de ruïne van een 18e eeuwse watermolen restaureerde als een 'trans-religieuze oase van innerlijkheid'. Franck bond zich niet aan een bepaalde religieuze traditie. Hij respecteerte ze allemaal en vond in elke een gelijke, universele kern. Frederick Franck wordt vaak een vroege bruggenbouwer tussen oosterse en westerse spiritualiteit genoemd. Hij is auteur van tal van boeken over zenboeddhisme en tekenen. Tekeningen van Frederick Franck zijn in de vaste collectie van meer dan twintig musea over de hele wereld opgenomen, o.a. in het Museum of modern Art en het Tokyo National Museum. Voor meer (Engelstalige) informatie: www.frederickfranck.org. Kijk voor meer info over zien-tekenen ook op: www.zenzientekenen.nl.

Zen-zien-tekenen is de jongste loot aan de stam van de vele zenkunsten, zoals boog-schieten (Kyudo), inkt-schilderen (Sumi-e), de weg van de thee (Chado) en bloemschikken (Ikebana). Zen-zien-tekenen is een vorm van helder gewaarzijn, waarin oog, hand en hart samenvallen met dat wat getekend wordt, in geraaktheid en verwondering. In 1982 gaf Franck aan Maria de bevoegdheid het zen-zien-tekenen door te geven aan anderen en sindsdien heeft ze ook ontelbare cursussen en workshops gegeven. Zij heeft twee formele opvolgers aangewezen: Lenie Otten en Leo van Vegchel. Dit tweetal heeft een Stichting Zen Zien Tekenen opgericht, die zal dienen als overlegplatform voor de nieuwe eigenaar van haar tekencollectie: het Nederlands Boeddhistisch Archief.

Met al deze gebeurtenissen, inclusief de tweede uitgave van dit boek, is voor Maria de cirkel rond, de zencirkel die staat voor eenheid, eeuwigheid en onbegrensde ruimte.

—*Dick Verstegen*

Binnen de witte keerzijde van de grauwsluier

WEG, WAARHEID EN LEVEN VAN MARIA ADRIAENS

Banen zonlicht vallen op het besneeuwde land. De stilte van het wit is tastbaar. Een lage zwerm vogels trekt een vore in de melkblauwe lucht. Maria Adriaens zwijgt verwonderd, terwijl de sneeuwvlokken geleidelijk ophouden neer te dalen. Ze heeft oog voor zulke breekbare momenten waarin de dingen vaak samenvallen. Ook nu weer die 'synchroniciteit', zoals ze het noemt. Voor haar is het ongerepte wit de alfa en omega van haar leven. Van het leven. Het adjectief 'spiritueel' hoeft er niet bij. Want het hele leven is één spiritueel avontuur. Het leven zelf zal zich als 'wit' manifesteren zodra wij begrijpen dat de 'andere oever', waarvan de Hartsoetra aan het slot rept, hier is, vlak voor onze neus. "Toen ik met tekenen begon was dat witte papier op tafel met angst beladen. In feite ging ik, al tekenend, op zoek naar datzelfde wit, dat er altijd al was. Het tekenen was een reis, die ik eerst moest maken om tenslotte het witte papier weer voor me neer te kunnen leggen."

Maria herinnert zich hoe haar vader haar als klein kind uit bed haalde om haar het 'blauwe licht' van de sneeuw te laten zien, het nachtlucht dat in de sneeuw weerkaatste, hoe zij later met een loep de sneeuwkrystallen op haar donkere jas bekeek, hoe zij eens met alle kinderen van een lagere school meer dan honderd sneeuwpoppen maakte op een grote speelwei. En hoe het sneeuwde op haar gelofte dag in 1963, vijf jaar na haar intreding bij de Zusters van Schijndel. Zij was de bruid en de hele natuur was in bruidstenuw. "Sneeuw heeft voor mij dezelfde lading als het witte papier."

DROOM

Dat het leven een droom is, die gedroomd moet worden, begon tot haar door te dringen toen ze een jaar of tien was. Ze keek door het raam naar een plaatsje achter het huis. Het was nat van de regen en het licht viel er op. Ze zag hoe de bakstenen in een visgraatmotief lagen. In één van de stenen zat een barst in de vorm van een Y, een ypsilon, symbool van het samengaan van dualiteit en het absolute. Dat is wat ze nu beseft. "Maar toen wist ik niet meer in dat ene samengebalde moment of ik droomde dat die stenen daar zijn of dat die stenen droomden dat ik hier was. En nu, na al die jaren realiseer ik me dat het allebei droom is, dat het allebei niet 'waar' is. Maar je moet er wel doorheen leven. Leven is belangrijk. En maak er een mooie droom van, want je wordt makkelijker wakker uit een mooie droom, dan uit een nachtmerrie."

Maria gelooft dat het belangrijk is je droom goed te dromen. "Het denken veranderen over de droom die je droomt, betekent dat je het denken over de wereld verandert." In onze ondermaanse droom kun je je verbonden weten met de alomvattende, helende kracht, die altijd beschikbaar is, zegt ze. "Dan is je ego niet aan het werk, maar je boeddha-natuur-Christusnatuur. Daar gaat het om. Als je afgesloten blijft van de bron, dan kom je uit op grijpen en vernietigen. Dan houd je de nachtmerrie in stand. Als je verbonden bent, kun je niet vernietigen, want dat waarmee je verbonden bent is louter liefde."

DE KEUKEN VAN HET WOORD

Zen en haar religieuze achtergrond brengt Maria moeiteloos samen. In 1973 had ze in Maarsse bij Maarten en Nora Houtman haar eerste ervaring met *zazen*, het zittend mediteren. "Het was alsof ik dwars door de bijbel heen in de keuken van het Woord terecht kwam, daar waar het eten wordt klaargemaakt: het leven." En zo is het altijd gebleven. Wat Maria al van jongs af aan in zich droeg, kreeg met zen nog meer reliëf. Ze ervaart nog dagelijks indringend hoezeer het alledaagse en het ondoorgrondelijke verweven zijn en één zijn met het mysterie van het leven, zoals de 8e eeuwse zenmeester Sekito Kisen het ongeveer uitdrukt.

Later studeerde ze tot het midden van de jaren tachtig verder bij Nora, die haar eens een schrobbering gaf, die Maria nooit zal vergeten, ook al omdat ze er een aansporing in voelde door te blijven gaan met aandachtig zien. Tijdens een retraite had Maria een stille middag, waarop anderen in haar omgeving aan het werk waren. Ze had niets anders gedaan, dan het geïntrigeerd gadeslaan van insecten die voor haar voeten rond kropen. Ze had een loop gehaald, was begonnen zelf over de grond te kruipen met haar vergrootglas en viel van de ene verbazing in de andere. Ze kreeg van Nora een standje, niet omdat ze 'niets' gedaan had, maar omdat ze zich er schuldig onder voelde. "De hele wereld wacht om gezien te worden. Jij ziet het en jij voelt je schuldig. Wat ben je toch verpest...", was Nora's commentaar geweest.

Als oudste van negen kinderen groeide Maria op in Geldrop, hetzelfde dorp waar ze nu, ten tijde van dit interview, na veel omzwervingen, weer woont. 'Tegen de muur van een klooster', zoals ze haar wens formuleerde toen overste Veronique haar in 1975 een 'vrij leven' toestond teneinde met tekenen haar roeping verder inhoud te geven. Na haar verblijf in Oudenbosch, Duizel en de Strijpsestraat in Eindhoven, kon ze in 1989 haar kamers in Geldrop betrekken. Alsof ze thuis kwam. Ze werd er met open armen ontvangen en daar is ze nog steeds dankbaar voor. Bij het verschijnen van deze nieuwe uitgave van *Ruimte zien* woont Maria inmiddels al weer vele jaren in het klooster in Schijndel.

VROOM GEZIN

Maria bewaart een zeer goede herinnering aan haar kinderjaren. "We vormden thuis een heel vroom gezin. Het was een natuurlijk soort vroomheid. Met kerstmis baden we samen met de kerststal op de kast, kaarsjes aan. Allemaal op de knieën. Zo baden we het rozenkransgebed. Dat zal ik nooit vergeten, die intimiteit van het samen bidden. En in bed gaf vader ons altijd een kruisje en legde zijn hand op je hoofd en dan zei hij verder niets... En die keer dat mijn broertje in het ziekenhuis lag. Negen dagen lang waren we bijna permanent voor hem aan het bidden. En we zongen ook vaak, soms samen met de burens door de muren heen."

Haar roeping liet zich al vroeg gelden: toen ze tien jaar was. Ze was met de fiets in een giersloot beland en liep een gescheurde pees op. Ondanks deze verwonding lokte haar onfrisse geur bij niemand veel erbarmen uit, behalve bij de zuster die haar op school met grote hartelijkheid opving. Zo begon haar liefde voor het kloosterleven. Op haar vijftiende sprak ze erover. Maar de pater aan wie ze het vertelde, wilde er geen woord over horen. Twee jaar later trad ze in. Ze moest gaan, dat was duidelijk, maar ze durfde het haar ouders nauwelijks te vertellen, want eigenlijk hadden ze wat zij na de ulo als hulplaborante in het St. Annaziekenhuis verdiende bitter hard nodig. Maar ze waren ook trots.

LEVENSLIJN

Haar eerste tekening maakte ze vlak bij het klooster in Geldrop. Ze was toen een jaar of drie. "Ik zag een lichtgrijs opgedroogd zandlaagje op het bospad en ik pakte en stokje en maakte in dat laagje een lijntje, dat donkerder werd, omdat de aarde eronder vochtig was." Zo begon het en zo kijkt Maria nu nog tegen het leven aan. "Het leven is als een lijntje dat je trekt, een levenslijn. Het leven is de lijn die je doorverbindt met de bron van alle zijn alsof het een telefoonkabel is."

Later was er thuis geen verpakking meer veilig voor haar tekendrift. Ze ging de binnenkanten van liga- en havermoutdozen te lijf en alles wat ze maar kon vinden. Want er was vlak na de oorlog bijna geen papier. Ze liet zich ook inspireren door haar vader, die over 'gouden handen' beschikte en die altijd van alles aan het knutselen was, ook voor haar. Op een keer, ze was toen twaalf, nam haar vader haar mee naar het Rijksmuseum in Amsterdam. "Dat had iets heel plechtigs. Hij hield van kunst, bijvoorbeeld van Van Gogh, en nu wijdde hij me in in de tempel van de kunst. Ja, zo voelde dat."

Toen ze 15 was, zou er een tentoonstelling met Brabantse huisvlijt komen en ze zou ook iets inzenden. Als jongste inzendster won Maria een eerste prijs. De directeur van de School voor industriële vormgeving zat ook in de jury en zorgde ervoor dat Maria op zaterdag lo-tekennen kon gaan doen. Maar omdat ze te jong was, mocht ze geen formeel examen doen en haalde dus geen akte.

OMWENTELING

Het jaar van haar geloftedag, 1963, viel in de tijd van het Vaticaanse Concilie, dat een transformatie van de katholieke wereld inluidde. Ook voor het kloosterleven. "Een omwenteling in het denken," noemt Maria het. Als novice uit de oude traditie, stond zij nu op de drempel van een nieuw tijdperk. Ze genoot tien, twaalf jaar met volle teugen van de enorme veranderingen, ook voor haar leven. Wonen in een burgerflat, buiten de beschermende kloostermuren, maar wel in een groep. Lesgeven op basisscholen in Tilburg en Eindhoven. Later open-huiswerk in diezelfde stad, de sos-dienst in Delft, de Voddenrapers van Abbé Pierre in Langeweg, en opvanghuizen in Zegge en Oudenbosch. Soms waren het ook harde tijden met pijn en conflicten. Haar zwakke rug speelde haar vaak parten en binnen de samenwerking deden zich ook wel eens grote spanningen voor.

Het tekenen kwam maar mondjesmaat uit de verf in die tijd. Na haar zaterdagse lo-opleiding, volgde ze geen kunstacademie. Haar spirituele basis en het creatieve element waren daar naar haar mening niet bij elkaar te brengen. In 1975 werd de aandrang om te tekenen fysiek voelbaar. Ze vroeg en kreeg een dag vrij van de groep waarmee ze toen in Oudenbosch werkte en maakte 's ochtends uitgebreide voorbereidingen. "Ik ben eerst in bad gegaan en poetste alles, boende de tafel – ja, zo voelde dat. En toen lag daar dat witte papier op die schoon geboende tafel. Ik was er als de dood voor. Ik durfde niet te beginnen. Ik kòn het niet."

"Nu had ik ooit op de rommelmarkt een boekje gekocht, waarin stond hoe je anatomisch moet tekenen. 'Maar,' stond erin, 'wie kan zien, kan zo beginnen.' En iemand had wel eens tegen me gezegd: 'Mens, wat heb jij een ogen in je kop.' Dus ik dacht: zien, dat kan ik. En zo zette ik mijn eerste bibberige lijntje van wat later de contouren werden van een vrouw die haar hand op de schouders van een kind legt. Als was het een engel die ik even mocht zien en die zo iets tegen me zei als: 'Weet je niet meer wat voor opdracht je hier hebt?' En toen heb ik 'ja' gezegd. Het was maar een klein tekeningetje van vijf bij vijf." Het was, terugkijkend, een twee- of drieledige opdracht. Hij had te maken met tekenen, maar meer nog met mensen leren hoe ze kunnen zien, en misschien wel het meest van alles met wat ze vijftien jaar eerder op haar geloftedag beloofde.

VERBONDEN MET ALLES

Die middag dacht Maria: dit kan ik nog eens. Weer zo'n bibberige lijn. Weer bleek het een contour te zijn. Dit keer van een sluier, waarop leed en ellende van de wereld grauw gestalte kregen met een uitgehongerd dood beest, platgebrande huizen, vuilnisbeltachtige rotzooi en een bladloze boom. Ze tekende maar door, tot twee uur 's nachts: de tekening maakte zichzelf. Nog nooit had ze zoiets meegemaakt. Een paar dagen later zag ze in een weiland alles wat ze eerder getekend had. Een déjà vu. "Ik was volledig verbonden met dat alles; met al die rotzooi en dat lijden. Ik liep rond in de verschrikkingen van de wereld, de honger in de Sahel, Jan Palach die zich toen in Praag verbrandde, de Club van Rome, de voortdurende ellende op de radio en tv en in alle gesprekken."

In het hart van de tekening rijzen twee kinderen op die elkaar onder de grauwsluier van het leed vasthouden. Daar waar de sluier begint en zich de lichte opening bevindt waarin de twee kinderen zitten, groeien gras en madeliefjes; zo kijken ze op een weiland uit. Maria en het kind van deze wereld. Binnen de witte keerzijde van de grauwsluier. Als ze in de kerk de tekst van Jesaja 25:7 hoort voorlezen, dringt in een flits tot haar door dat daarin de werkelijke betekenis schuilt: *...dat Hij de sluier, de rouwsluier van zijn kinderen zal wegtrekken...* Dat was mijn tekening.

Die zondag reikte ze na de kerk aan mensen madeliefjes uit. Dat kon allemaal in die Flower Powertijd. Zo drukte ze uit dat ze zich evenzeer, nee, eens te meer, verbonden wist met het wit van de wereld, het wit van de madeliefjes en het wit van de keerzijde van de sluier. Nu ziet zij ook de parallellen met het *Gia tei gia tei, hara gia tei, hara so gia tei* in de Hartsoetra en met de bodhisattvagelofte, die ze zo vaak op zenretraites had gereciteerd: *Hoe talloos de levende wezens ook zijn, ik beloof ze allemaal te bevrijden...*

Vanuit deze indringende ervaring vroeg Maria korte tijd later bij haar overste Veronique om een 'vrij leven' teneinde haar opdracht verder met tekenen vorm te geven. De twee tekeningen had ze met haar verzoek meegestuurd en ze is Veronique nog steeds grenze-loos dankbaar voor haar instemming.

INTENSE TIJD

Ze verliet in 1976 Oudenbosch. "Met mijn potlood als reisstaf," zoals ze zelf zegt, "en met het gevoel in een zwart gat te stappen." Want het gaat je niet in je kouwe kleren zitten als je zomaar je 'vrije leven' betreedt en bovendien leed ze erg onder haar rugklachten. Na een kort verblijf in Duizel ging ze over naar de zolder van een community aan de Strijpsestraat in Eindhoven. Op deze zolder, die ze later helemaal mocht verbouwen, voltrekt zich haar tweede intense tijd. Ze sloeg nu echt aan het tekenen. 'Innerlijke beelden', noemt ze haar tekeningen uit die periode. "Beelden die ik in mezelf kende, zwart en zwaar, maar

ook met de uitdrukkelijke neiging naar het licht. Dat gevoel had ik heel sterk. Eens stond ik in een slotklooster tijdens de carnavalsdagen met mijn brevier bij het middaggebed en ervoer toen heel sterk 'je bent zelf een fontein van licht', maar ik begreep ook dat de tijd voor het volledige licht nog niet was aangebroken. Zij gaf uitdrukking aan die ervaring door als witte bruid 's avonds in de community mee carnaval te vieren. Met een sjaal van acht meter vliedunne stof vol witte roosjes. En toen ik daar als bruid van de hemel de trappen afdaalde, kwam net mijn vriendin Fidelis uit de kelder de trappen op, verkleed als zwerver. Daar had je het weer, dat alles samenvalt."

Met de kinderen onder de sluier is het allemaal echt begonnen, weet Maria nu. Ze was al vanaf 1973 met zenmeditatie bezig en in 1979 richtte zij met een paar anderen een meditatieruimte in aan de Strijpsestraat en zaten daar elke ochtend met een man of acht. Op een keer ziet ze na de ochtendmeditatie een wit krokusje uit de grond komen. Een klein bolletje bloem, dat in die grote aardbol vastzat, maar er zich ook aan ontworstelde en zich oprichtte, ontvankelijk voor het complete heelal, zo teer als het was. "Als mensenhanden het gemaakt hadden, zou het in de vitrine van een museum terechtgekomen zijn. Het was alsof ik in een film had gezeten en nu het licht aanging, een verbazingwekkende ervaring. Alsof ik nooit bloemen had gezien en de ruimte eromheen. Ik ben toen verwoed bloemen gaan tekenen. Zo zat ik een keer 's ochtends vroeg bij een struik met kleine gele bloemen en terwijl ik zat te tekenen gingen ze allemaal heel langzaam open. Alsof de hemel openbloede."

FREDERICK FRANCK

Toen zij in 1977 het boek *Niemand iemand* van Frederick Franck in handen kreeg, wist ze: als ik ooit van iemand les zou willen hebben, dan is het van deze mens. Maar het zag er toen niet naar uit dat deze wens ooit bewaarheid zou worden. Ze had al wel eerder van die directe tekeningen gezien als vrije reactie op de omgeving. Die waren van dr. A. Melchior geweest en ze was toen 9 jaar. Die tekent wat ie ziet, dacht ze toen en dat dacht ze

opnieuw toen ze 28 jaar later de tekeningen van Frederick Franck zag. En ze zag ook hoe in zijn tekeningen het creatieve en het religieuze samenvielen.

Haar vrije leven kende ook tegenslag. Het was bijvoorbeeld een grote schok voor Maria toen iemand een keer tegen haar zei dat wat ze deed een verspilling van papier was. En soms was ze er na aan toe om terug te keren op haar schreden. Toch wist ze dat ze deze weg moest gaan. Maar mede door dit soort gebeurtenissen, bleef het tekenen vaak spanningen oproepen. Mocht ze dit zo wel doen?

Begin 1980 brak plotseling toch onverwachts de mogelijkheid voor haar aan een cursus van Frederick Franck te volgen, de begeesterde grondlegger van het Zen-Zien-Tekenen, de kunst van het wezenlijk waarnemen, waarin zien en tekenen versmelten tot één enkele meditatieve daad, een in het westen door zijn toedoen geboren 'zenkunst'. Ze kon bijna niet lopen van de pijn in haar rug, maar ze dacht: er mag gebeuren wat er gebeurt, maar jij moet mij leren tekenen. Ze kwam, vanwege haar rugklachten, op de enig beschikbare stoel naast Frederick Franck terecht. "Bij de eerste tekenopdracht kreeg ik het blad van een braamstruik (de eerste tekening van hoofdstuk 1) en bij de eerste lijntjes wist ik meteen: alle meditatie die ik had gedaan, gaan hierover. Ik zag voor het eerst 'de andere kant'."

HET HOOGSTE GEBED

"Frederick Franck was heel opgetogen over mijn tekenwerk. Hij zei eerst: 'Wat kom je hier doen... ga maar naar huis!' En later vroeg hij: 'Is dit voor jou gebed?' En toen ik bevestigend antwoordde, voegde hij eraan toe: 'Ja, het hoogste en voor jou de natuurlijkste weg van meditatie.' 'Tekenen je alles?' vroeg hij en toen ik dan zei dat ik veel tekende, vroeg hij het weer: 'Tekenen je alles?' Weer zei ik dat ik wel veel tekende, maar hij vroeg opnieuw: 'Tekenen je alles? Als je tekent moet je *alles* tekenen'."

Haar visionaire tekeningen konden Frederick Franck maar matig boeien. Maar hij was heel enthousiast over een sinaasappel die ze tekende. Een paar dagen later kreeg ze een briefje waarin hij schreef dat hij die sinaasappel veel meer religieus geladen vond dan haar visionaire tekeningen. En hij trok een vergelijking met Rembrandt. Diens portretten van Ti-

tus en Hendrickje verraden immers de directe ervaring van het zien en bevatten veel meer spirituele lading dan zijn vaak bestudeerde godsdienstige onderwerpen. Het duurde niet lang of Frederick Franck vroeg Maria of hij haar een opleiding mocht geven in Zen-Zien-Tekenen, zoals een leerling onderricht ontvangt van een zenmeester. Maria had inmiddels begrepen dat Zen-Zien-Tekenen 'contact maken is met puur leven'. "Wat je getekend hebt, hoort voor altijd bij je," zegt ze nu. Op een retraite in Tholey, waar ze iconen zou gaan schilderen, bleek de docent plotseling overleden. 'Wat is dat eigenlijk, iconen schilderen,' vroeg ze zich af. 'Het is niets anders dan het ware gelaat leren kennen.' Ze rende naar haar kamer, ging voor de spiegel staan en begon haar gezicht te tekenen. "Ik bleef daar die week en tekende alles wat los en vast zat. Mensen die *samu* deden, de schoenen voor de zendo. Dat was voor mij het werkelijke begin van Zen-Zien-Tekenen."

Van 1980 tot 1994 volgde een periode van studiereizen naar Frederick Franck in Amerika en samen met hem en zijn vrouw door Europa. Met veel, heel veel tekenen, veel gesprekken en briefwisselingen. Ze ging 'dingen zien', dingen die ze eerder nooit gezien had. "Zag ik iets, een grasspriet, een boom, een bloem, dan bleek het altijd totaal anders dan de voorstelling die je ervan had. Je kijkt naar wat *op* de sluier ligt of *eronder*. Het is maar wat je wilt zien. De keus is aan jou. Je maakt steeds keuzes zonder dat je het in de gaten hebt."

In 1992 maakte Maria haar laatste reis naar de VS en ze herinnert zich hoe ze opnieuw diep onder de indruk was van de archetypische en onvergankelijke beelden en symbolen in Frederick Franck's sculpturen. Ze staan in zijn beeldentuin *Pacem in Terris*, vrede op aarde. "Tijdloze kunstwerken," zegt Maria, "net als tekenen altijd tijdloos is. Tijd, namen en woorden spelen daarin geen rol. Dan neem je waar wat verschijnt en verdwijnt voordat je er namen aan geeft. Dat is echt waarnemen."

HET LEVEN

Al vanaf 1982 geeft Maria het Zien-Tekenen door aan anderen. Het begon met kindercursussen. "Kinderen leven in het moment, oordelen niet. Ze verwonderen zich nog en zijn ontvankelijk. Kinderen mogen over mijn schouders meekijken, als ik teken, volwassenen

niet. Kinderen durven ook alles; die doen en beginnen gewoon. Als ze niet weten hoe ze moeten beginnen met het tekenen van een koolblad, dan zeg ik: 'Ga eens net zo op de grond liggen als dat koolblad, dan kun je het wel,' en dan gaan ze zo liggen en dan kunnen ze het ook. En kinderen hechten niet aan een tekening. Het moment is voorbij. Wat van die voorbije ervaring rest is een fossiel dat ze niet meer nodig hebben."

Inmiddels heeft ze ook vele honderden volwassenen laten proeven van het Zien-Teke-
nen en de Rotaryclub Eindhoven-Veldhoven gaf haar in 1998 een prijs voor haar bijzonde-
re, mensgerichte, verbindende en inzicht verlenende werk. Na stormachtige perioden van
verwondering en verwarring is bij Maria de innerlijke drang om te tekenen afgenomen. Het
wit van het papier is haar eigenlijk genoeg. Haar religieuze leven, tekenen, zen, Jung, de
Course in Miracles en Thomas Merton, vormen geen losse puzzelstukjes meer, ze vormen
één samenhangend geheel dat leven heet. Ze weet dat *de weg, de waarheid en het leven*
samenkomen in elk mens, in elk mensenleven. Elk mens kan dat ontdekken. En daarom
zocht Maria tot voor kort soms weer de marktplaats op, waar de mensen zijn, en gaf dan
tekenles, ontdekkingsles. Dit boek betreft een reis, die voor ons allen, afzonderlijk en sa-
men, heel herkenbaar is. Maar ons aller reis is hier Maria's reis.

Bij de tweede uitgave van *Ruimte zien* verzucht Maria: 'Het gaat, zie ik nu steeds dui-
delijker, om het héle proces; het complete tekenproces omvat in feite mijn hele leven.'
En ze ziet als in een caleidoscoop hoe haar leven begon in een klein arbeidershuisje met
hele creatieve ouders, haar eerste rozenkransgebed, haar kloosterroeping en de ruimte
die zij daarin kreeg om te tekenen, haar tijd bij Frederick Franck en de periode waarin ze
het Zen-Zien-Tekenen uitdroeg en overdroeg, alles uitmondend in het steeds helderder
besef van die levenshoorn van overvloed die zich in en over haar uitstort. Nog steeds, ook
en misschien wel juist, nu ze niet meer tekent en geen les meer geeft.

—Dick Verstegen

Op reis

We gaan op reis. We worden toegeknikt en uitgezwaaid door bladeren en bloemen.

We nemen iets mee voor onderweg. Er is proviand genoeg.

We groeten de bomen en de bomen groeten ons. Tekens van onverdeeld Leven.

Even de kerk in, maar je weet: de gewijde ruimte eindigt niet bij de kerkmuur.

Je legt de laatste hand. Altijd. Want steeds is wat je doet het voornaamste wat je doet.

Kom, ga je mee? Iedereen gaat mee op deze reis; we zijn nooit alleen.

Dwars de stad door. Ondergedompeld in de drukte, de robuuste veelvormigheid.

Dan doorkruisen we de dorpen van het platteland. Er is zoveel om bij stil te staan

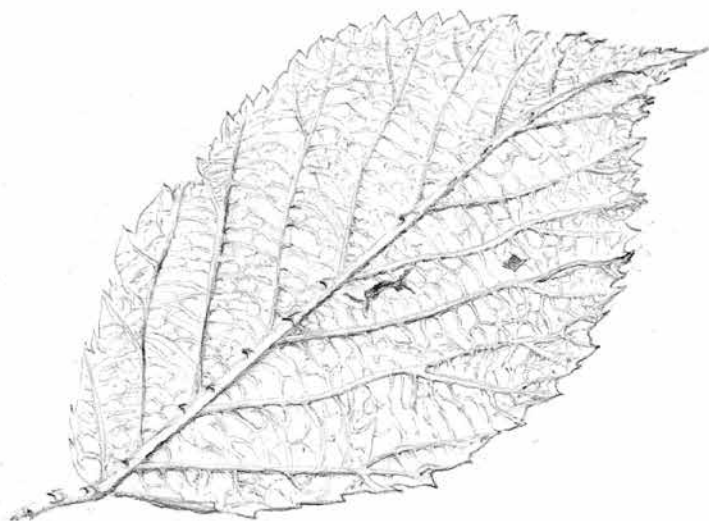
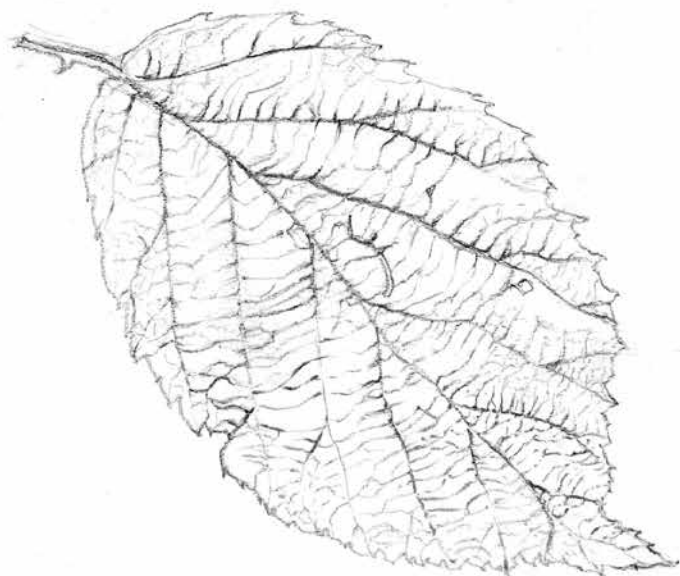
We trekken naar buiten, het vrije veld in. Steeds meer ruimte zien.

De berg op. Als je gewoon maar naar boven gaat, blijkt hij geen obstakel te zijn.

Water. Laat je meestromen. Je gaat zien hoe alles in beweging is, dat alles puur beweging is.

Naar zee. Naar de zee, die je sprakeloos maakt van verwondering.

Er zijn. Geen eindpunt – geen begin. Wat ook in je blikveld komt, het oneindige blijft...

De reis aanvaarden

BLOEMEN HEBBEN NOOIT HAAST

We gaan op reis en worden toegeknipt en uitgezwaaid door bladeren en bloemen. Zie je hoe ze dat doen? Als je het niet ziet – geen probleem. Want bloemen hebben nooit haast. Ze knikken en zwaaien morgen ook. Het tekenen van het braamblad werd het begin van een pelgrimstocht met een potlood in de hand. Zo begon voor mij de weg van Zien-Tekenen in een cursus van Frederick Franck. Elk blad is een gedicht, recht uit het Boek der Schepping zelf. Zie hoe elk gebaar van een bloem van binnenuit komt. Ontdek het oerritme van jonge scheuten die zich langzaam uit de grond wervelen.

TEKENINGEN

Blad van de braamstruik	[...]
Eikenblad	Kastanjeblad
Blauwe libelle	Morning glorie
Clematis	Drie bloemstengels
Engelwortel	Zweefvliegen
Iris	Dahlia

